
AA, Jacob van der (1830-na 1880)

Jacob van der Aa werd op 17 februari 1830 in Noordeloos geboren als zoon van watermolenaar Leendert van der Aa (1802-1856) en Johanna Vogel (1801-1880). Vader Leendert was een van de eerste afgescheidenen in Noordeloos en was vele jaren ouderling, tot zijn emigratie in 1856.

Hij was niet de enige ambtsdrager van de gemeente in Noordeloos die naar Amerika vertrok. De eerste predikant, ds. A.J. Betten, was in 1847 met zijn vrouw, hun vijf kinderen en 49 andere gemeenteleden geëmigreerd. Verschillenden van hen overleden tijdens de zeereis aan scheurbuik.

Ook de volgende predikanten, ds. H.R. Koopman en ds. K. van den Bosch, kwamen in de Verenigde Staten terecht. Ds. Van den Bosch emigreerde in 1856 met zijn gezin en 29 andere gemeenteleden, onder wie de beide ouderlingen, L. van der Aa en P. Heijboer, en diaken W. Ravestein.

Ouderling Leendert van der Aa kwam tijdens de overtocht om het leven door een ongeval op het schip. Zijn weduwe en kinderen vestigden zich in South Holland, het dorp in de staat Illinois waar hun familielid Arie van der Aa sinds 1854 woonde.

Leenderts zoon Jacob trouwde op 12 september 1862 met Neeltje Anker. Zij was op 5 november 1836 geboren als dochter van Willem Anker (1797-1889) uit Stolwijk en Willemijntje van Dam (1799-1882) uit Gouderak. Jacob en Neeltje kregen vijf kinderen, van wie er één jong overleed.

South Holland was een dorpje even ten zuidoosten van Chicago. Het ligt in Illinois, maar dicht bij de grens met de staat Indiana. In dit vlakke gebied hadden zich in 1846 veteranen uit de oorlog met Mexico gevestigd. Als dank voor hun inspanningen kregen ze een stuk land. Een deel daarvan verkochten ze aan de Nederlandse immigranten die vanaf 1847 arriveerden en het plaatsje Lage Prairie stichtten.

In dit gebied stichtte ds. W.C. Wust een gemeente nadat hij in

1848 immigreerde. Nadat hij in 1850 was teruggekeerd naar Giessendam, sloot zijn gemeente in Lage Prairie zich aan bij de Hollandsche Gereformeerde Kerk (HGK). Daarna stond ds. M.A. Ypma er van 1855 tot 1861 en ds. S. Bolks van 1862 tot 1865.

Wegens ontevredenheid met de prediking van ds. Bolks werd in januari 1865 een Ware Hollandsche Gereformeerde Kerk (WHGK) gevormd. Reeds het volgende jaar verkeerde deze gemeente in 'treurigen toestand' en werd zij 'verloren geacht'. In 1867 werd er zelfs 'geen godsdienst gehouden', omdat er geen plaats van samenkomst was. Als mogelijke oorzaak van de tijdelijke terugloop is genoemd de rechtzinnige prediking van ds. H.R. Koopman, die in 1866 in de HGK was bevestigd. De Van der Aa's kenden hem, want in Nederland was hij van 1850 tot 1851 hun predikant geweest. Hij bleef echter maar kort in Lage Prairie en vertrok in het najaar van 1867 naar Iowa.

Zijn opvolgers in Lage Prairie (de naam werd veranderd in South Holland), ds. A. Zwemer (1868-1870) en ds. A. Buursma (1872-1879), hadden een minder orthodoxe ligging. Degenen die zich niet in hun prediking konden vinden, voegden zich bij de WHGK. Deze gemeente groeide daardoor weer en kon zelfs over het beroepen van een predikant gaan denken. De eerste die een beroepsbrief kreeg, was ds. Koopman. Dat kon, want hij had zich in Iowa bij de WHGK gevoegd.

Ds. Koopman bedankte, en ook de volgende predikanten die werden beroepen deden dat. Op 18 december 1873 werd een beroep uitgebracht op ds. E.L. Meinders. Die nam het wel aan. Hij werd op 15 maart 1874 bevestigd en bleef tot zijn overlijden in 1904 aan de gemeente verbonden. Van 1886 tot 1887 behoorde hij met zijn gemeente in South Holland tot de Netherlands Reformed Congregations (Gereformeerde Gemeenten), het kerkverband waarvan zijn gemeente (nu in Lansing) sinds 1909 opnieuw deel uitmaakt.

Naast de HGK en de WHGK ontstond rond 1869 nog een derde gemeente in South Holland. Jacob van der Aa zocht contact met ds. Wust, die in 1868 met zijn gemeente in Lodi (in New

Jersey) buiten de HGK was komen te staan. Van der Aa vroeg hem over te komen om een gemeente te institueren in het gebied waar hij twintig jaar geleden had gewerkt. Na enige briefwisseling vroeg Van der Aa zijn broer Willem naar Lodi te gaan en het verzoek te onderstrepen. Dat gebeurde. Vervolgens maakte ds. Wust met ouderling D. Koek de lange reis naar Illinois. Ds. Wust institueerde de gemeente en bevestigde Van der Aa tot predikant.

De kerkenraad van Lodi schreef later echter aan ds. Van der Aa: 'Doch tot onze smart openbaardet gij alras een eigenzinnigen geest, waarom onze leeraar aangezet werd om u te bearbeiten dat gij Gods Woord als eenigste rigtsnoer en regel zoudet houden, en om niet te handelen naar uwe beoefeningen, en droomen, gezigten of zoogenoemde oefeningen van dit of dat, of zoo bedachte inspraken tegen de mening Gods.' Daarna had de gemeente van ds. Van der Aa reisgeld bijeengebracht, zodat hij een reis naar Nederland kon maken. Volgens de kerkenraad van Lodi bleef hij een jaar weg. In dat geval was hij ook niet bij de geboorte van zijn jongste zoon aanwezig. Het blad *De Grondwet* schreef in juni 1875: 'Alleen zeggen wij terloops, dat South Holland twee fraaije en doelmatige kerkgebouwen bezit. Een ervan behoort aan de Gereformeerde of Reformed Church, staande onder leiding van Ds. A. Buursema; het tweede aan de Ware Holl. Ger. gemeente, onder leiding van Ds. E.L. Meinders. – Beide gemeenten hebben een hulpkerkje te Lansing. Er is hier ook een derde partij, welke gesticht werd door Z.G.H. Van der Aa. Hij bevindt zich echter tegenwoordig te Schoonhoven, Nederland, van waar hij eerstdaags denkt te vertrekken. Er bestaat hier dus op kerkelijk terrein geen tweedragt maar driedragt.'

Op 25 januari 1876 bevatte *De Grondwet* een brief van de kerkenraad van Lodi. Die had vernomen dat ds. Van der Aa in Nederland het huwelijk van ene Hoogenboezem had bevestigd, 'die nog eene vrouw in leven heeft'. Lodi verklaarde dat dit 'goddeloos en een gruwel voor God en menschen' was en schorste Van der Aa als predikant. 'Deze schorsingsbrief is aan het adres verzonden. Alle Hollandsche bladen worden

verzocht dit over te nemen, opdat Gods volk zich wachtte van niet met het woord Gods in den mond bedrogen te worden.' De redactie voegde eraan toe dat dit schrijven voor rekening van ds. Wust was en dat ze veronderstelde dat de kerkenraad van Lodi goed op de hoogte was. 'Dit ter voorkoming van eenig misverstand.'

Van der Aa schreef twintig kantjes vol uit protest tegen de schorsing. Lodi verklaarde het epistel 'met het uiterste geduld gelezen' te hebben, 'maar hebben er niet in gevonden enig samenhangend en op iets toepasselijk verband', en schuld-besef was in 'uw kolossalen brief' ook niet te vinden. Van der Aa vond dat hij rechtmatig gehandeld had: iemand mocht na zijn bekering zijn onbekeerde echtgenote een scheidbrief geven en met een bekeerde persoon trouwen. Lodi was het daar niet mee eens en zegde ds. Van der Aa zijn afzetting aan. Hij schreef echter terug dat hij helemaal geen huwelijk had ontbonden, maar dat Hoogenboezems eerste vrouw dit had gedaan door haar man uit vijandschap tegen de godsdienst te verlaten. Daardoor was Hoogenboezem volgens hem vrij om met een ander te trouwen.

Ds. Wust en zijn kerkenraad maakten zich volgens Van der Aa schuldig aan 'allerhande smaadredenen en ongemotiveerde verwijten, zooals ook onlangs Ds. E.L. Meinders c.s. te South Holland zich veroorloofde in *de Wachter* omtrent mijn persoon en leer uit te varen.'

Van de gemeente van Van der Aa was inmiddels weinig meer over, schreef zijn plaatsgenoot T. van den Hoek in augustus 1875. In februari 1872 was Van den Hoek nog vol lof geweest. In een brief noemde hij Van der Aa 'machtig in woord en daad voor het volk van God. Met beschaamdheid moet ik erkennen dat ik niet in zijn schaduw kan staan, noch in kennis, noch in oprechtheid. De Heere heeft hem als een middel gebruikt tot mijn bekering en opbouw in het geloof.'

Drieënhalf jaar later was Van den Hoek niet zo lovend meer. Hij noemde Van der Aa's prediking rechtzinnig, maar 'verward', als gevolg van gebrek aan voorbereiding. Een deel van de gemeente was vertrokken, inclusief Van der Aa's moeder

en zijn broers Gerrit (1824-1898) en Willem (1833-1907). Net als Van den Hoek waren ze naar de gemeente van ds. Meinders gegaan. Ds. Van der Aa had nog maar vijf gezinnen over. Zijn broer Leendert Martinus (1836-1895) was in de jaren 1868-1886 en 1888-1889 ambtsdrager in de gemeente van ds. Meinders.

Van den Hoek schreef dat hij ds. Van der Aa vaak had gewaar-schuwde dat hij te hoog dacht van zichzelf en zijn gemeente en dat hij daarmee het ongenoegen van God en Zijn oprechte volk opwekte. Dat Van der Aa een kind van God was, betwijfelde Van den Hoek niet en daarom had hij er meer behoefte aan voor hem te bidden dan hem te belasteren.

In december 1876 preekte Van der Aa alleen nog voor vier of vijf oude 'wijfjes'. Hij had zich volgens Van den Hoek in labadistische richting ontwikkeld.

Bij de volkstelling van 1880 werd Van der Aa nog steeds geregistreerd als predikant. Hij staat niet vermeld in het overlijdensregister van de staat Illinois. Zijn vrouw werd tijdens de volkstelling in 1900 als weduwe genoteerd. Ze overleed op 5 november 1910, op haar 74^e verjaardag. De tekst op haar grafsteen is Nederlandstalig. Er werd onder meer Psalm 17:8 ingegraveerd: 'Maar blij vooruitzicht dat mij streelt...'

Literatuur

- Dr. C. Smits, *De Afscheiding van 1834* – tweede deel: Classis Dordrecht C.A., Dordrecht 1974, zie register.
- Prof. dr. H.J. Brinks, *Schrijf spoedig terug* – Brieven van immigranten in Amerika, 1847-1920, 's-Gravenhage 1978, zie register (Engelse vertaling: *Dutch American voices* – Letters from the United States, 1850-1930, Ithaca/London (VS) 1995, blz. 106, 109, 113, 124, 128, 130, 131).
- Prof. dr. R.P. Swierenga, *Dutch emigrants to the United States, South Africa, South America, and South-East Asia* – 1835-1880, Wilmington (VS) 1983.
- *Om 's Heeren huis in U gebouwd* – Geschiedenis van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Noordeloos – 1836-1986, Noordeloos 1986.
- J. van Dam, 'Een onbekende brief van Mej. Sieben', rubriek Komt, luistert toe, in: *Kerkblad* der Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, oktober 1986.

- Ds. G. Bieze, 'The "Vander Aa" Church of South Holland, Illinois, c. 1869-1876', in: *Origins* – Historical magazine of Calvin College and Seminary Archives, Grand Rapids (VS), spring 1989, blz. 34-38.
- Prof. H.S. Lucas, *Dutch immigrant memoirs and related writings*, Grand Rapids (VS) 1997, deel 2, blz. 63-65.
- Mw. C.E. Steinweg, *South Holland*, serie Images of America, Chicago (VS) 2003.
- Ds. G. Bieze, P.B. Velthove en L. Vogelaar, herdenkingsboek van de Netherlands Reformed Congregation te Lansing (VS) (in voorbereiding).

L. Vogelaar

BELZEN, Johannes van
(1964-2017)

Johannes (John) van Belzen werd op 12 juli 1964 te Vlissingen geboren. Zijn ouders waren Lieven van Belzen en Neeltje Schroevers. Hij groeide op in Vlissingen en trouwde op 5 september 1986 met Pieterella Cornelia (Elvira) Pieterse uit Middelburg. Ds. E. Venema bevestigde hun huwelijk met de woorden van Psalm 37:5: 'Wentel uw weg op den HEERE, en vertrouw op Hem, Hij zal het maken.' Ds. Venema stond op dat moment in Elspeet, maar kwam als oud-predikant speciaal naar Middelburg-Centrum om hun huwelijk te bevestigen.

Het jonge echtpaar ging in Sint Laurens wonen, daarna in Middelburg en vervolgens in Arnemuiden. Gedurende twee jaar (1994 en 1995) was Van Belzen diaken in de Gereformeerde Gemeente in Nederland te Middelburg. Daarna ging het gezin kerken in de Gereformeerde Gemeente te Middelburg-Zuid. Het echtpaar ontving uit Gods hand twee zonen en een dochter. Van Belzen werkte op de salarisadministratie van het

Streekziekenhuis Walcheren (later: Admiraal De Ruyterziekenhuis) te Vlissingen.

Al op jonge leeftijd had hij indrukken van dood en eeuwigheid. De Heere zocht hem op en werkte met Zijn heil- en troostrijk Woord door. Johannes van Belzen had diep ontzag voor Gods volk, keek tegen hen op en was jaloers op hen. Hij las al jong preken van Gods knechten. Zijn vriend en broeder in de bediening ds. C. van Krimpen te Yerseke schreef later: 'Door de Heilige Geest leerde hij zich kennen als een rijke jongeling en schonk de Heere hem armmakende genade. Deze genade leerde hem uitroepen: "... is er enig middel, waardoor wij deze straf zouden kunnen ontgaan en wederom tot genade komen?" Groot was het wonder bij God vandaan: de ontsluiting in Christus buiten zichzelf. Dan kon je hem in zijn tranen wassen. O alles in die Ander, hoe dierbaar en gepast.'

Kort daarop mocht Van Belzen de gang naar de heilige dis des verbonds maken. 'Nee', schreef ds. Van Krimpen, 'de avondmaalsgang was voor hem geen vanzelfsprekende zaak.' Hij zag uit naar de trekkingen van de Heere. Hij begeerde achter Hem aan te gaan. Een weg door de Heere bepaald.

Dat gold ook voor zijn roeping tot het ambt van herder en leraar. Die roeping liet hem niet los. Er leefde bij Van Belzen veel opzien en hij zag zijn onwaardigheid. Hij zei daar zelf over: 'Vanaf mijn twintigste gaf de Heere me werkzaamheden met het ambt van predikant. In 2001 riep de Heere mij en heeft Hij mij gezonden met de woorden: "... roept Zijn Naam aan, maakt Zijn daden bekend onder de volken.'"

Dat was genoeg. Alle weerstand aan zijn zijde werd en was verbroken. Hij werd er klein onder; kon geen hoge gedachten van zichzelf voortbrengen. Hij begeerde ook klein te blijven. Meerdere malen zou hij het versje van ds. D.P.M. Huet aanhalen: 'Heere, geef mij de allerlaagste plaats, zo Gij mij een plaats wilt geven. Nooit heeft iemand zoveel kwaads tegen zoveel goeds misdreven.' Dan was het goed en voor hem zoet. 'Wat voelde hij zijn zwakheid, opstand en krachteloosheid', schreef ds. Van Krimpen. 'Maar de Heere wees hem op Zijn kracht, die in zwakheid wordt volbracht. Hij kreeg krediet op

Gods trouw. Toen kon hij er niet meer onderuit en meldde hij zich bij de kerkenraad.'

Op 28 mei 2002 werd Van Belzen door het curatorium toegelaten tot het volgen van de opleiding aan de Theologische School, een dag later gevolgd door L. Terlouw. Ds. Venema zei tegen Van Belzen: 'Jij staat aan het begin, jongen. Voor mij zit het er bijna op.'

Student Van Belzen kon het niet bevatten: dat zo'n grote God naar kleine, nietige mensenkinderen wil omzien. Wat een groot en onbegrijpelijk wonder. Ds. Van Belzen vertelde later eens dat hij op de Theologische School een indruk kreeg van de grootheid van God. 'Het was tijdens één van de lessen die ik van mijn docent ds. A. Moerkerken kreeg. In de vier jaar op de Theologische School was ik de enige student in die periode die geen medestudent had. L. Terlouw had al theologie gestudeerd en heeft in twee jaar de opleiding gevolgd en afgerond.¹ In de lessen van ds. Moerkerken was ik dus altijd alleen. Ik herinner me hoe hij tijdens het vak Bijbelkunde de eerste hoofdstukken van het Bijbelboek Genesis doornam. Het ging over het werk van Gods schepping. Ik kwam hiervan diep onder de indruk. Op zijn innemende en eenvoudige wijze van doceren verklaarde ds. Moerkerken de grote werken Gods in de schepping van hemel en aarde.

Op de lesdag bij hem begon hij altijd met gebed. Aan het einde van de lesdag moest ik dan bij hem met gebed eindigen. Vanuit de indrukken die dag sprak ik toen de woorden van Elihu uit: "Zie, God is groot, en wij begrijpen het niet." Student Van Belzen kon op dat moment het wonder niet bevatten.

Na vier jaar studie werd hij beroepbaar gesteld. Uit de veertig beroepen die hij ontving nam kandidaat Van Belzen dat van de Gereformeerde Gemeente te Veenendaal aan. Hij werd op 6

1. Dat gebeurde slechts enkele keren in de geschiedenis van de Theologische School van de Gereformeerde Gemeenten: naast Terlouw studeerden ook J.W. Kersten, A. Moerkerken, C. Sonneveld en M.L. Dekker na twee jaar af. H. Rijksen was reeds na één jaar kandidaat. De twee studenten die in 2002 werden toegelaten, Terlouw en Van Belzen, overleden in 2017 vier maanden na elkaar.

september 2006 's middags bevestigd door ds. A. Moerkerken uit Capelle aan den IJssel met de woorden uit Markus 6:37b: 'Geef gij hun te eten.' Aan de handoplegging namen naast ds. Moerkerken deel: ds. G.J. van Aalst, ds. L. Blok, ds. F. Mulder en ouderling G. van den Berg. Ds. J. van Belzen deed intrede met Lukas 4:18 en 19.

Het was voor het predikantsgezin wennen in Veenendaal. Voor zijn gevoel kwam ds. Van Belzen vanuit een besloten dorpsgemeente in een grote, open stadsgemeente terecht. Dat had gevolgen voor de onderlinge contacten en band. 'Ik kon in Veenendaal alleen bezoeken afleggen bij geboorte, trouwen, jubilea en ziekten.' Voor rust was nauwelijks plaats. Vanwege moeilijkheden die ontstonden, kwam er een classicale begeleidingscommissie.

Binnen drie jaar na zijn komst naar Veenendaal kreeg ds. Van Belzen een beroep van de Gereformeerde Gemeente op Urk. Tijdens de ledenvergadering op zaterdagavond 28 april 2009 werd hij beroepen. De Urker kerkenraad liet er geen gras over groeien en reisde diezelfde avond nog af naar de consulent, ds. J.J. Tanis te Kampen, die de beroepsbrief mede ondertekende. Ds. Van Belzen was op dat moment in het naburige Genemuiden, waar hij de dag daarop het Woord zou bedienen. Dus reisde de kerkenraad door naar Genemuiden. Een verbouwereerde ds. Van Belzen stond spoedig daarna oog in oog met de kerkenraadsleden van Urk. Die overhandigden de brief. 'Het was een bijzondere gewaarwording', liet ds. Van Belzen later weten.

Met het beroep had hij in het begin geen werkzaamheden. 'Totdat ik op maandagmiddag 11 mei heel duidelijk van de Heere te geloven kreeg dat mijn werk in Veenendaal klaar was en dat ik naar Urk moest gaan.' Een ingrijpende stap. Van een grote naar een relatief kleine gemeente. Nog geen drie jaar in Veenendaal en toch moest hij de herdersstaf op Urk opnemen. Over het afscheid in Veenendaal schreef hij: 'Zondag 28 juni 2009 was een indrukwekkende dag. Immers, na twee jaar en tien maanden de gemeente te hebben gediend, was het ogenblik van scheiden aangebroken. Vooral in de morgendienst

greep mij dit bijzonder aan. Vele herinneringen kwamen naar boven. In deze korte periode mocht ik 38 huwelijken bevestigen en stonden wij 22 keer met rouwdragende families aan de geopende groeve.'

In de morgendienst sprak ds. Van Belzen over de bekende geschiedenis van de Moorman (Hand. 8:26-40). 's Middags bediende hij het Woord uit Jeremia 17:16. De scheidende predikant werd toegesproken door ds. F. Mulder namens de classis Barneveld en de Particuliere Synode Oost en door ouderling G. van den Berg namens kerkenraad en gemeente.

Op zaterdagmorgen 4 juli 2009 deed ds. Van Belzen in de oud gereformeerde Jachin Boazkerk intrede als herder en leraar van de Gereformeerde Gemeente op Urk. Hij werd bevestigd door ds. A. Schot uit Nunspeet met de woorden uit Lukas 5:1-8. Ds. Schot nam als uitgangspunt: 'Een visser der mensen onderwezen' en verdeelde dit thema in drie punten: de opdracht aan hem gegeven, de zegen door hem verkregen en de onwaardigheid in hem gerezen.

In de middagdienst verbond ds. Van Belzen zich aan zijn nieuwe gemeente met Jesaja 40:1 en 2. Het thema was: 'De troost van Gods gemeente': de opdracht tot die troost en de verkondiging van die troost. Na de preek werd ds. Van Belzen toegesproken door ds. C. Vogelaar namens de classis Kampen en de Particuliere Synode Oost, door ds. T. Klok namens de plaatselijke kerken, door burgemeester J. Kroon namens de burgerlijke gemeente en door ouderling H. Schenk namens kerkenraad en gemeente. Schenk liet de nieuwe herder en leraar van Urk Psalm 119:25 en 33 toezingen. In zijn dankwoord zei ds. Van Belzen dat toen het beroep van Urk liep, hij vele tekeningen en briefjes van kinderen had ontvangen. 'Dat deed me goed. Dat trof me, in het bijzonder dat onder één van de tekeningen geschreven stond: Maar Uw wil geschiede, Uw wil alleen.'

Ds. Van Belzen en zijn gezin voelden zich thuis op het voormalige eiland. 'Urk lijkt op Arnemuiden en is een stuk overzichtelijker.'

Tijdens zijn verblijf op Urk hield ds. Van Belzen doordeweeks

Bijbellezingen, onder meer over Ruth, Elia, Elisa en Jozef. Velen bezochten deze diensten, ook uit andere kerkverbanden. 'Wat is het een zegen dat er over de kerkmuren heen toch een binding mag zijn aan de Schriftuurlijk-bevindelijke Waarheid. Dan mag het in het midden van de week wel eens goed zijn om in alle eenvoudigheid Gods Woord te overdenken', zo liet de predikant in de *Kerkbode* van de Gereformeerde Gemeente op Urk weten. 'Er mag een onderlinge verbondenheid en liefde ervaren worden tijdens deze diensten.' En hij vervolgde: 'Waar wij vandaan komen is niet belangrijk. Johannes Groenewegen dichtte: Onuitsprekelijke banden, ene geest en een van zin. Al was 't volk van verre landen. 't Herte smolt toch samen in.' Ds. Van Belzen voelde zich sterk verbonden met het volk van God. Met weemoed en jaloersheid kon hij spreken over hen die reeds het tijdelijke met het eeuwige hadden moeten verwisselen.

Ds. Van Belzen keek daarbij over de kerkmuren heen. 'Het lichaam van Christus is verdeeld.' Dat smartte hem. Hij vroeg zijn hoorders weleens: 'Is dat ook voor u tot smart? Ik hoorde tijdens een GBS-dienst in Middelburg-Zuid wijlen ds. Joh. van der Poel eens zeggen: "Kruip bij elkander, eer dat wij bij elkander geslagen worden."'

Deze raad volgde ds. Van Belzen op. Ds. C. van Krimpen verwoordde het zo: 'Bij Gods volk had hij een grote plaats en ook bij allen die de Schriftuurlijk-bevindelijke Waarheid van harte liefhebben. Het volk van God hoorde hem graag, zowel in het twee- als tienstammenrijk. Overal in de gemeenten heeft hij de gangen en wegen in het leven der genade van Gods kinderen mogen verklaren. Het was zijn hoogste lust en de begeerte van zijn hart om Hem te verheffen als het hoogste goed.'

Ds. Van Belzen maakte op Urk mee dat zijn gemeente 25 jaar bestond. Op 4 juli 1987 werd de Gereformeerde Gemeente op Urk door ds. B. Reinders uit Emmeloord geïnstitueerd. Woensdagavond 4 juli 2012 leidde ds. Van Belzen de herdenkingsdienst. Hij memoreerde de trouw en bijzondere gunsten die de Heere 25 jaar lang de gemeente had geschonken. De plaatselijke predikant sprak naar aanleiding van Jesaja 62:1:

‘Om Sions wil zal ik niet zwijgen, en om Jeruzalems wil zal ik niet stil zijn.’ Dit werd ook de titel van het jubileumboek dat ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Gereformeerde Gemeente op Urk verscheen. In dit boek zijn twaalf (van ieder drie) preken opgenomen van de vier predikanten die de gemeente van Urk hebben gediend: ds. J. Koster, ds. C. van Krimpen, ds. E. Bakker en ds. J. van Belzen.

Nog een jubileum volgde. Nu van persoonlijke aard. Op maandag 5 september 2011 mochten ds. J. van Belzen en zijn vrouw herdenken dat zij 25 jaar geleden door de band van het huwelijk aan elkaar verbonden waren. Velen kwamen de vrijdagavond daarop het echtpaar Van Belzen-Pieterse en hun kinderen feliciteren in zalencentrum Irene.

Net als in Veenendaal aanvaardde ds. Van Belzen op Urk het eerste beroep dat hij er ontving. Op 14 oktober 2013 beriep Oosterland hem. Zelf zei hij daarover: ‘In de weken voor het beroep kwam telkens in mijn hart: En de eilanden zullen naar Zijn leer wachten. Toen kwam het beroep van Oosterland. Op maandagavond 5 november heeft de Heere een overbuiging in mijn hart gegeven, waarin ik Urk moest loslaten, om Hem te volgen: “En Ik heb u gesteld, dat gij zoudt heengaan en vrucht dragen, en dat uw vrucht blijve.”’ De blijdschap in Oosterland was groot. Na het vertrek van ds. W. Hage in 1975 had deze gemeente (geïnstitueerd op 12 november 1837) geen eigen herder en leraar meer gehad. Ds. Van Belzen werd er de achtste voorganger.

Op zaterdagmiddag 15 februari 2014 nam hij in een overvolle Sionkerk afscheid van Urk. Hij bediende het Woord uit Hebreëen 13:20 en 21. Hij vatte beide teksten samen in ‘Paulus’ zegenbede voor Gods gemeente’ en werkte deze samenvatting uit in drie gedachten: de oorsprong van de zaligheid in die zegen, de grond van de zaligheid in die zegen en het werk van de zaligheid in die zegen. Hij bemoedigde de gemeente van Urk door erop te wijzen dat de onderherder ‘de herdersstaf wel moet neerleggen, maar dat de Heere Jezus Christus, Die de goede Herder is, blijft.’

Na de afscheidspraak werd ds. Van Belzen toegesproken door

ds. C. Hogchem te Genemuiden namens de classis Kampen en de Particuliere Synode Oost, door burgemeester P.C. van Maaren namens de burgerlijke gemeente, door ds. T. Klok namens de plaatselijke kerken en door ouderling H. Snoek namens kerkenraad en gemeente. Op verzoek van Snoek werd ds. Van Belzen nog toegezongen Psalm 17:3 en 8.

Een maand eerder had de classis Tholen reeds ingestemd met de overkomst van ds. Van Belzen naar Oosterland. In deze classisvergadering van 15 januari 2014 deed ds. Van Belzen 'kort verslag van de wijze waarop de Heere hem leidde en hem de weg wees naar de gemeente van Oosterland.' Op 27 februari werd ds. Van Belzen aan Oosterland verbonden. Zowel de bevestigings- als de intrededienst had plaats in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente in Nederland te Bruinisse. Consulente ds. S. Maljaars nam 's middags voor de bevestigingsdienst Jesaja 30:21 als uitgangspunt. Het thema was: 'Door God gezonden leraars.' Ds. Maljaars verdeelde dit in twee punten: hun werk onder het volk en hun woord tot het volk.

Tijdens de intrededienst 's avonds bediende ds. Van Belzen het Woord uit 2 Korinthe 4:7, met als thema: 'De hemelse schat in aarden vaten.' Na afloop van de predikatie werd de nieuwe predikant van Oosterland toegesproken door ds. E. Bakker namens de classis Tholen en de Particuliere Synode Zuid, door ouderling J.J. de Bruine van de Oud Gereformeerde Gemeente in Nederland namens de plaatselijke kerken en door ouderling G.C. Slingerland namens kerkenraad en gemeente, alsook namens het Overlegorgaan Gereformeerde Gezindte Schouwen-Duiveland. Op verzoek van Slingerland werd ds. Van Belzen toegezongen Psalm 31:17 en 19.

Drie jaren mocht ds. Van Belzen de gemeente van Oosterland dienen. Toen zei de Heere: Het is genoeg. Tijdens een Bijbellezing in zijn gemeente op 29 augustus 2017 werd ds. Van Belzen onwel. Oorzaak bleek een hartinfarct te zijn. Nog diezelfde avond overleed hij.

De rouwdienst op 5 september (op de dag waarop ds. Van Belzen 31 jaar getrouwd zou zijn geweest) werd geleid door

ds. G. Bredeweg te Kruiningen in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Goes. Ds. Bredeweg mediteerde over Openbaring 7:9-17. Aansluitend sprak ds. M. Mondria, emerituspredikant van Waardenburg, over Psalm 73:23b.

Met zeventien bussen werden de aanwezigen naar Arnemuiden vervoerd. Daar sprak ds. Bredeweg op de algemene begraafplaats. Namens kerkenraad en gemeente voerde vervolgens ouderling G.C. Slingerland het woord. De oudste zoon van ds. Van Belzen, Lennart, bedankte allen voor het medeleven en meedragen. Ds. C. van Krimpen te Yerseke besloot de begrafenisplechtigheid met Schriftlezing en gebed in het kerkgebouw van Goes.

Ds. J. van Belzen bereikte de leeftijd van 53 jaar. Zijn weduwe bleef in Oosterland wonen.

Ds. G.J. van Aalst schreef in het kerkelijk jaaroverzicht over 2017: 'Niemand had aan het begin van dit jaar kunnen denken dat achtereenvolgens de broeders L. Terlouw, P. Melis en J. van Belzen zouden wegvallen. Hoewel we weten dat ieder mens broos is, waren er eerder zorgen over andere (geëmeriteerde) broeders in de bediening. Aangrijpend onverwacht werden de drie genoemde broeders des Woords van hun aardse post afgelost. Zij kregen door genade, ondanks alle menselijke ontrouw, het loon van een getrouwe dienstknecht.'

Voor ds. Van Belzen was preken de lust van zijn leven. Zelf zei hij daarvan: 'Hoewel het opzien altijd groot is, en dat wordt niet minder, mag ik met innerlijk vermaak Gods Woord uitdragen.'

Hij verloochende zijn Zeeuwse afkomst en zijn liefde voor de psalmen van Datheen niet: vaak citeerde hij uit die berijming. Wanneer hij het had over tranen ('tranen vanuit een oprecht gemis van het hart'), haalde hij vaak Psalm 72:7 aan: 'Dengenen, die schreien en wenen, werd Hij vriend'lijk en zoet.'

Ds. Van Belzen voelde een sterke verbondenheid met de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Hij preekte doordeweeks in deze gemeenten, in bepaalde gemeenten zelfs regelmatig, bijvoorbeeld in de Oud Gereformeerde Gemeente in Nederland te Ede

en de Vrije Oud Gereformeerde Gemeente te Oldebroek. 'We hebben dezelfde oorsprong', zei hij, wanneer iemand ernaar vroeg. Ds. Van Belzen werkte dan ook 'waar mogelijk' samen met predikanten van genoemde kerkverbanden. Als spreker werd hij regelmatig gevraagd voor de Mbuma Zending, GBS en andere stichtingen.

Zijn kerkelijke uitstapjes werden niet door iedereen begrepen en gewaardeerd. Hij wist dat, maar hij meende zijn Zender te moeten volgen. 'Waar ik weerklink vind, waar ik afnemers vind en waar de Heere opening geeft, hoop ik Zijn Woord te bedienen', zei hij eens.

Ds. Van Belzen had een uitgebreide bibliotheek, waaronder vele folianten en boeken van oudvaders in de oude druk. Kwam hij bij iemand op bezoek, dan was zijn eerste gang naar de boekenkast. Stond er een boek tussen dat hij niet kende en bezat, dan stelde hij voor dat hij het zou kopen. Zelf schreef hij ook diverse boeken, waaronder biografieën van ds. M. Heerschap, ds. A. Makkenze en ds. H. van Gilst.

Zijn stem wordt hier op aarde niet meer gehoord. Hij mocht, zoals ds. Van Krimpen in zijn in memoriam schreef, 'dwars door al de tekorten en onmogelijkheden van zijn kant' in heerlijkheid ingaan om God eindeloos, storeloos en zondeloos groot te maken. 'De Vader in Zijn verkiezing, de Zoon in de verlossing en de Heilige Geest in de toepassing. Roemen in onverdiende zaligheden.'

Geschriften

- Samensteller van en 'Verantwoording' in: Ds. C. Hegeman, *Zingt de HEERE bij beurte* – Achttal preken, Barneveld 1996.
- *Gods kracht in zwakheid volbracht* – Leven en werk van ds. M. Heerschap, Barneveld 1997 (Engelse vertaling: *God's strength made perfect in weakness* – A biography of Rev. M. Heerschap, Grand Rapids (VS) 2002).
- 'Heerschap, Matthijs (1911-1993)', in: *Predikanten en Oefenaars* – Biografisch Woordenboek van de Kleine Kerkgeschiedenis, deel 5, Houten 1999, blz. 80-85.
- *Dag en nacht in Zijn tempel* – Leven en werk van ds. A. Makkenze, Barneveld 2000.
- *En zij begonnen vrolijk te zijn* – Uit het leven van ds. H. van Gilst, Barneveld 2001.

- Samensteller van en ‘Woord vooraf’ in: Ds. J. Spaans, *De spelonk van Adullam* (10 preken), Rumpt 2002.
- Samensteller van en ‘Voorwoord’ in: Ds. H. van Gilst, *De Fontein des aanroepens* (10 preken), Rumpt 2003.
- Intrededienst, in: *Bevestigingsdienst van ds. J. van Belzen op woensdag 6 september 2006 in de Gereformeerde Gemeente te Veenendaal, door ds. A. Moerkerken/Intrededienst*, z.p. z.j.
- Bijdragen, in: *Bij het geopende Woord – Bijbels dagboek 2010*, Barneveld 2009.
- ‘Ten geleide’ en preken over Jozua 5:13-15, Hooglied 2:8-10 en Zacharia 3:9, in: *Om Sions wil zal ik niet zwijgen* (12 preken), Urk 2011.
- Preek over Deuteronomium 32:10-12, in: Ds. G. Beens e.a., *Een ding heb ik van den Heere begeerd – Elf preken*, Houten 2009, blz. 31-49.
- Woord vooraf, in: Ds. P. Wittewrongel, *Christelijke huishouding*, deel 3, Wijk en Aalburg 2014, blz. 7-9.
- Afscheidspreek over Jeremia 17:16, in: Ds. J. Schipper, *Maar Gij hebt ons bijgestaan! – 100 jaar geschiedenis van de Gereformeerde Gemeente Veenendaal*, Veenendaal 2013, blz. 241-252.
- *De eilanden zullen naar Zijn leer wachten – Het afscheid van Urk en vestiging en intrede in Oosterland*, Nieuwdorp/Nunspeet 2014.
- Woord vooraf, in: Ds. C. Hegeman, *De kloppende Heiland – Zevental preken*, Rumpt 2014, blz. 7-9.
- Bijdragen, in: *Bij het geopende Woord – Bijbels dagboek 2015*, Barneveld 2014.
- *De vrijgekochten des Heeren – Vijf preken over Jesaja 35* (samengesteld door L.J. van Belzen), Barneveld 2018.
- Bijdragen, in: *Bij het geopende Woord – Bijbels dagboek door predikanten van de Gereformeerde Gemeenten* (12^e jrg., 2019), Barneveld 2018.
- *Bij deze dingen leeft men – Vier preken over Hizkia’s ziekbed en genezing*, Barneveld 2019.

Literatuur

- Drs. J.M.D. de Heer, ‘Dorsen met de staf van het Woord – Biografie van ds. A. Makkenze draagt de kleur van de auteur’, in: *Reformatisch Dagblad*, 27 september 2000.
- J.P. Sinke, *Zijn daân getoond en trouw’lijk hen geleid – 100 jaar Gereformeerde Gemeenten, 1907-2007*, Krabbendijke 2007, deel 2, zie register.
- ‘Komst naar Urk begon met bijzonder beroep’, in: *Urkerland*, 2 juli 2009.
- Ds. C. Vogelaar, ‘A new servant in a fishing town’, rubriek From

- Overseas, in: *The Banner of Truth*, september 2009.
- Ds. J. Schipper, *Maar Gij hebt ons bijgestaan!* – 100 jaar geschiedenis van de Gereformeerde Gemeente Veenendaal, Veenendaal 2013.
 - Ds. C. van Krimpen, 'In memoriam ds. J. van Belzen (53)', in: *De Saambinder*, 7 september 2017.
 - 'Uit de gemeente', in: *Kerkbode Sion Kerk* – Gereformeerde Gemeente Urk, 9 september en 14 oktober 2017.
 - Ds. A.T. Huijser, 'Uit de pastorie', in: *Kerkblad* van de Gereformeerde Gemeenten Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht, 15 september 2017.
 - Ds. C. Sonneveld, 'Overlijden ds. Van Belzen', in: *Kerkelijk Nieuws* Gereformeerde Gemeenten Classis Goes, 22 september 2017.
 - Ds. C. van Krimpen, 'In memoriam ds. J. van Belzen', in: *Kerkelijk Jaarboek Gereformeerde Gemeenten*, Woerden 2018, blz. 23, 24.
 - J.W. Duvekot, herdenkingsboek Gereformeerde Gemeente te Oosterland (in voorbereiding).
 - M. Bogerd, *Vissers van mensen* – Urker predikanten van 1628 tot heden (in voorbereiding).

M. Bogerd

Ds. A. van den Berg met zijn eerste vrouw, H. van den Berg-van Dijk.

BERG, Arend van den (1916-2004)

Toen ds. A. van den Berg eens werd gevraagd of hij ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum iets wilde vertellen uit zijn leven, ging de predikant maar schoorvoetend akkoord. 'Het gaat niet om de boodschapper, maar om de Boodschap', zo zei hij. Het tekende de Goudse predikant. Hij bleef maar liever wat op de achtergrond, ook in het kerkelijk leven.

Arend van den Berg werd geboren op 21 mei 1916 te Kampen. Zijn ouders waren

Harm Willem van den Berg en Geertje Brugman.

Vader Van den Berg was aangesloten bij de Nederlandse Her-

vormde Kerk van Kampen, waar de kleine Arend ook werd gedoopt. Moeder ging in deze stad naar de 'klompjeskerk' van de Oud Gereformeerde Gemeente. Ds. P. van der Heijden, die daar in de jaren 1905-1910 stond, kwam veel bij het gezin Van den Berg over de vloer.

In zijn vroege jeugd had Arend weleens indrukken van dood en eeuwigheid, maar die duwde hij weg. 'Ik ging het wegdenken en wegspeken', zo schreef hij later. Totdat zijn meester eens heel eenvoudig de gelijkenis van de verloren zoon vertelde. Die verloren zoon, dat was hij. 'Toen heb ik de schoolbank natgeweend. Als de meester vroeg wat eraan scheelde, was er één antwoord: Ik heb tegen God gezondigd.'

Er volgde een teruggetrokken leven. Na de lagere school ging Van den Berg aan het werk als elektricien. Hij bleef een in zichzelf gekeerde, vragende en zoekende jongeman. Met zijn moeder bezocht hij de diensten in de Oud Gereformeerde Gemeente in Kampen.

Bij ds. C. de Jonge sr., die daar in de periode 1912-1940 diende, werd het hart van de jonge Van den Berg verklaard. 'Deze man kwam met zaken voor de dag. Hij wist hoe de legering van de gemeente was, of mensen in een ware bekommering leefden, een ontsluiting hadden meegemaakt of voor wie het een opgeloste zaak mocht zijn. Veel lopend onder dat overtuigende werk des Heiligen Geestes, mocht ik verwaardigd worden onder zijn prediking te beluisteren dat er nog een weg was waar voor mij geen weg meer was.'

De prediking van ds. De Jonge liet hem zien dat er nog een mogelijkheid tot zalig worden is. Die waarheid werd geopenbaard, verklaard en toegepast in zijn hart. 'Daarin gaf de Heere bij tijden zulk een ruimte, dat we moesten zeggen dat er voor alle zich schuldig kennende mensen nog een weg en mogelijkheid was in en door Christus.'

Er kwam een verlangen in Van den Bergs hart om dat wonder ook aan anderen te verkondigen. 'We hebben moeten leren dat de begeerte tot dit ambt nog niet de roeping, noch de zending was', zo schreef hij later. 'Het bracht me wel in de verzuchting dat het eens gegeven zou mogen worden.' Als antwoord daarop

Het gezin Van den Berg met Arend in het midden. Geheel rechts zijn zwager, de latere ds. W. van Dijk (1898-1963).

kwam de Heere over met de woorden uit Handelingen 1:8b: 'en gij zult Mijn getuigen zijn, zo te Jeruzalem, als in geheel Judéa en Samaría, en tot aan het uiterste der aarde.'

Later schreef Van den Berg dat hij eens als 16-jarige jongeman aan het werk was in de pastorie van de Gereformeerde Gemeente te Kampen. Ds. J. Vreugdenhil had toen net het beroep naar Kampen aangenomen. Hij kwam uit Bruinisse. Van den Berg, die toen al werkzaamheden had met het leraarschap, had nooit kunnen denken dat hij ooit in die Zeeuwse plaats predikant zou worden.

Van den Berg sloeg aan het studeren, omdat dat binnen de Hervormde Kerk de enige mogelijkheid was om predikant te worden. Hij begon bij het gymnasium. Een studietype was hij echter niet. Soms werd hij er moedeloos van. Maar dan kreeg hij de woorden 'Niet door kracht, noch door geweld, maar

door Mijn Geest zal het geschieden.' Of: 'Uw weg was in de zee, en Uw pad in grote wateren, en Uw voetstappen werden niet bekend.' Door die woorden zag Van den Berg in dat Gods weg met hem niet te zien was en dat hij het moest overgeven. Van den Berg was zeer geïnteresseerd in oude schrijvers en heeft diverse verkopingen afgesjouwd. Hij trouwde met Hendrikje van Dijk (geboren op 1 januari 1917 in Kampen). Het paar ging in Huizen wonen.

Van den Berg studeerde aan het christelijk lyceum in Hilversum. De gepensioneerde rector van deze school gaf hem les in oude en moderne talen.

Deze man wilde graag dat Van den Berg een toelatingsexamen (colloquium doctum) zou afleggen, waardoor hij in Utrecht theologie zou kunnen gaan studeren. De jonge student twijfelde. Hij liet zich overhalen om een test te ondergaan bij het Waterink Instituut in Amsterdam of hij wel geschikt was voor de studie. De uitslag was positief: ruim voldoende tot goed. Toch zag Van den Berg af van de studie in Utrecht. Wel volgde hij een cursus tot godsdienstonderwijzer in de Nederlandse Hervormde Kerk.

Ondertussen moest de Huizenaar gewoon de kost verdienen. Hij had administratieve functies bij verschillende werkgevers, onder andere bij een eierhandel.

In 1953 ging de 37-jarige Van den Berg met enkele vrienden lessen volgen bij de theologisch-academisch gevormde ds. G. Taverne. Deze predikant uit Hoogeveen had in dat jaar de Presbyteriaal Hervormde Kerkgemeenschap opgericht. De opleiding werd gegeven in het huis van de Goudse predikant ds. Joh. van Welzen.

Anderhalf jaar volgde Van den Berg de lessen van ds. Taverne. Hij leerde er onder andere een preek op te stellen. Dogmatiek werd behandeld met behulp van de *Redelijke Godsdienst* van ds. Wilhelmus à Brakel.

Na een poosje verleende ds. Taverne preekconsent. Van den Berg ging voor het eerst voor in Gouda, in het kerkgebouw van ds. Van Welzen aan de Turfmarkt. 'Ik zal die eerste keer nooit vergeten', schreef Van den Berg later. 'De Heere kwam

er in de dadelijkheid in mee.' Daarna sprak Van den Berg in de Presbyteriaal Hervormde gemeenten van onder andere Hollandscheveld en Noordscheschut, maar ook in enkele vrije gemeenten en evangelisaties, bijvoorbeeld in Gouderak en Rotterdam.

In 1957 ging Van den Berg nergens voor, totdat hij op 21 november sprak in de Vrije Oud Gereformeerde Gemeente van Monster, nadat diens predikant, ds. A. van Zon, was overleden. Het echtpaar Van den Berg was inmiddels verhuisd naar Krimpen aan den IJssel. Daar was Van den Berg huismeester bij een schippersinternaat. Tot hun verdriet kreeg het paar zelf geen kinderen.

Na een paar jaar oefenen kwam er in 1959 een beroep van de Vrije Oud Gereformeerde Gemeente in Apeldoorn. Deze gemeente had zich in 1953 onder leiding van oefenaar I.J. IJsselstein onttrokken aan het verband van de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Van den Berg kon niet anders dan het beroep aannemen.

Hoewel zijn hart in de Nederlandse Hervormde Kerk lag, moest hij deze kerk nu verlaten. 'Dat was vanwege de waarheid', verklaarde hij. 'De kerk der vaderen was mij lief om der vaderen wil, maar de waarheid Gods werd mij liever om Gods wil.'

Ds. M.J. Middelkoop van de Hervormd Gereformeerde Gemeente uit Zwolle was consulent van de Apeldoornse gemeente. Hij bevestigde Van den Berg op 14 juli 1959 in het ambt van lerend ouderling met Exodus 4:20b als tekst: 'en Mozes nam den staf Gods in zijn hand.' Intrede deed Van den Berg met Psalm 39:8: 'En nu, wat verwacht ik, o HEERE? Mijn hoop, die is op U.'

Van den Berg bleef tien jaar als lerend ouderling in Apeldoorn. 's Zondags ging hij af en toe ook in andere vrije gemeenten voor, zoals in Breukelen of Vriezenveen. Diverse vrije predikanten, onder wie de vrije oud gereformeerde ds. L.M. Keesmaat, wilden Van den Berg bevestigen in het predikambt. 'Mijnerzijds heb ik dit nooit gezocht, noch gewild', schreef hij erover. 'Alleen dan wanneer het mocht zijn in

de rechte weg door de poort en niet over een muur klimmen.' Met de poort bedoelde Van den Berg een curatorium. De oud gereformeerde predikant ds. J. van Prooijen (sr.) verzocht Van den Berg tot driemaal toe om zich met zijn gemeente te voegen in het kerkverband van de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland. De Apeldoornse kerkenraad voelde er niet veel voor, ook omdat de gemeente een afsplitsing was van de plaatselijke Oud Gereformeerde Gemeente.

Over de Apeldoornse periode schreef ds. Van den Berg later: 'Tien jaren heb ik die gemeente, hoewel niet groot, mogen dienen met zegen. Er was van Gods volk. Er was onderlinge liefde en band der gemeenschap. Om nooit te vergeten.'

Een oudere zus van Van den Berg, Hendrikje, was getrouwd met ds. Willem van Dijk, predikant bij de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Na het overlijden van ds. Van Dijk reed Van den Berg nog jaren in diens Ford Taunus rond.

Het echtpaar Van Dijk had drie dochters. Eén van hen, Wil(helmina), trouwde met Dirk Schinkelshoek, een jongere broer van de oud gereformeerde ds. J. Schinkelshoek. Toen Dirk op 43-jarige leeftijd overleed, spraken er tijdens de begrafenis twee oefenaars: Van den Berg en Schinkelshoek.

Via een ouderling van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland kwam ds. Van den Berg in contact met dit kerkverband. 'Op een wonderlijke wijze ben ik met ds. F. Mallan in aanraking gekomen. Het viel goed tussen ons.' Mede op voorstel van ds. Mallan meldde Van den Berg zich 'na veel inwendig tegenstribbelen' bij het curatorium.

Wat meespeelde voor Van den Berg was dat hij als oefenaar geen sacramenten kon bedienen. Hij zei daarvan in de preek bij zijn 25-jarig ambtsjubileum: 'Als het aan mij gelegen had, was ik lerend ouderling gebleven. Maar het kan zo'n op- en aangeboden zaak worden. Ook wanneer het gaat om de bediening der verzoening in het hoorbare, maar ook in het zichtbare. En dat in de betekenis van de sacramenten van de Heilige Doop en van het Heilig Avondmaal.'

Ds. J. Pannekoek was voorzitter van de curatoriumvergadering in december 1969. Van den Berg vertelde er over zijn gena-

destaat en roeping. 'De Heere kwam erin mee, ik mocht het doen. Alle vrees was weggenomen.' Ds. Pannekoek vertelde hem na afloop dat hij met alle stemmen was aangenomen en dat hij 's middags reeds een proefpreek moest houden. De tekst mocht hij zelf bepalen. Het werd Jeremia 30:22: 'En gij zult Mij tot een volk zijn, en Ik zal u tot een God zijn.' Van den Berg kreeg toestemming om te proponeren.

Wel volgde er tegelijkertijd nog een studie van anderhalf jaar bij ds. Mallan. Van den Berg kon er later alleen maar met waardering op terugzien. 'Het was een goede aanvulling op alles wat ik aan studie had gehad.' In die tijd kreeg Van den Berg een hartinfarct.

In 1971 werd student Van den Berg beroepbaar gesteld. Hij ontving zestien beroepen. Dat van Bruinisse kon hij niet naast zich neerleggen. Zijn leermeester, ds. F. Mallan, bevestigde hem er op 29 september 1971 met de tekst Romeinen 8:31b: 'Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?' Daarna deed ds. Van den Berg intrede met Ezechiël 37:3, 4: 'En Hij zeide tot mij: Mensenkind, zullen deze beenderen levend worden? En ik zeide: Heere HEERE, Gij weet het! ...'

In de periode 1971-1981 was ds. Van den Berg bestuurslid van de Gereformeerde Bijbelstichting (GBS). In 1973 ging hij vijf weken naar Canada om daar het nodige ambtelijke werk te doen. Ook in Nederland verrichtte ds. Van den Berg veel werk, vooral in de elf consulentgemeenten.

De predikant en zijn vrouw waren erg begaan met de gemeentelieden in Bruinisse. Zo ook met een psychiatrisch patiënt, Reinier de Jonge. Hij was opgenomen in een inrichting in Vlissingen en liep op zondag weleens naar de kerk in Middelburg, een afstand van zo'n zeven kilometer. Toen hij onderweg eens zat uit te rusten bij een kanaal, vroeg iemand hem of hij niet moe was. Het resolute antwoord luidde: 'Nee, want ik loop op schoenen die ik van ds. Van den Berg heb gekregen.'

In 1977 moest ds. Van den Berg het beroep naar de gemeente van Gouda aannemen. Op 31 maart nam hij afscheid met deze woorden: 'Want alle vlees is als gras, en alle heerlijkheid des mensen is als een bloem van het gras. Het gras is verdord en

zijn bloem is afgefallen; maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid. En dit is het Woord dat onder u verkondigd is' (1 Petrus 1:24, 25).

Ds. Van den Berg schreef later over zijn tijd in Bruinisse: 'Daar heb ik vele goede herinneringen aan. We hebben onze afhankelijkheid mogen gevoelen en inleven in al de arbeid, in het bedienen van het Woord en de sacramenten. Ook daarna was er nog altijd liefde tot Bruinisse, als oude gemeente. Als consulent hebben we de gemeente nog regelmatig bediend. We hadden elf consulentenschappen en deden al de arbeid met de volle liefde van ons hart. We hopen dat we voor velen tot een zegen geweest zijn. Voor alles alleen: Gode de eer!'

Gouda was geen onbekende stad voor ds. Van den Berg. Hij was er voor het eerst voorgegaan. Op 27 april 1977 was het zijn leermeester ds. F. Mallan die hem er bevestigde als predikant van de Gereformeerde Gemeente in Nederland.

De bevestigingstekst was Jesaja 54:15-17: 'Zie, zij zullen zich zekerlijk vergaderen, doch niet uit Mij; wie zich tegen u vergaderen zal, die zal om uwentwil vallen. Zie, Ik heb den smid geschapen, die de kolen in het vuur opblaast en die het instrument voortbrengt tot zijn werk; ook heb Ik den verderver geschapen, om te vernielen. Alle instrument dat tegen u bereid wordt, zal niet gelukken, en alle tong die in het gericht tegen u opstaat, zult gij verdoemen; dit is de erve der knechten des HEEREN, en hun gerechtigheid is uit Mij, spreekt de HEERE.' Deze woorden hebben ds. Van den Berg later veel te zeggen gehad.

's Avonds deed de nieuwe Goudse predikant intrede met Jesaja 40:1 en 2: 'Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreekt naar het hart van Jeruzalem, en roept haar toe dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is, dat zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden.'

Ds. Van den Berg werd na afloop toegesproken door ds. M. van Beek namens het curatorium. Die verving de voorzitter van de curatoren, ds. J. de Groot, die griep had. Daarna volgden toespraken van ds. A. Wink en ouderling D. de Wit.

Het was deze ouderling die in 1978 zijn bezwaren tegen de prediking van ds. Van den Berg kenbaar maakte. Eerst aan de predikant zelf, later aan de kerkenraad. De dominee zou onderscheid maken tussen de wedergeboorte en de levendmaking. Er ging een bal rollen die later niet meer te stoppen bleek. Er volgden een kerkvisitatie, classisvergaderingen, een commissie van onderzoek en verzoeken aan ds. Van den Berg om bepaalde uitspraken te herroepen. Om de vrede te bewaren deed de predikant dat, maar het ging niet van harte.

‘Wij houden ons aan Schrift en belijdenis’, zei ds. Van den Berg later in een interview in het *Reformatorsch Dagblad*. ‘Het inwendig werk van de wedergeboorte en de vrucht ervan, de kennis en omhelzing van de Middelaar, zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. We houden ons aan de wedergeboorte door het geloof, omschreven in de Dordtse Leerregels, hoofdstukken 3 en 4, paragraaf 11, 12 en 13 en de Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 24.’

Het conflict beheerste in 1980 de synodevergaderingen. De Goudse kerkenraad zei op de vergadering van 11 juni zich los te maken van het kerkverband als er één of meerdere kerkenraadsleden dreigden te worden geschorst of afgezet. Als voorlopige oplossing kwam er voor de bezwaarden een tweede gemeente in Gouda, onder verantwoordelijkheid van de gemeente van Nieuwerkerk aan den IJssel.

Ds. J. de Groot, ds. A. Wink en diverse ambtsdragers namen het voor ds. Van den Berg op. Vanwege ‘de geest van kittelachtigheid, verwarring, wantrouwen, onverdraagzaamheid, liefdeloosheid en tweedracht’ verschenen de predikanten uit Rijssen en Veenendaal met hun kerkenraden niet op de vergadering van de classis Oost op 10 september 1980. De kerkenraden besloten zich binnen de grenzen van het kerkverband ‘tot het uiterste terug te trekken.’

Pogingen om door middel van gesprekken tot verzoening te komen, mislukten. Het gevolg was dat op 3 december op de vergadering van de classis Oost de predikanten De Groot en Wink werden geschorst. Op de classicale vergadering van 13 december volgde afzetting van de beide leraars met de ambts-

draggers die hen volgden. Enkele dagen later onttrokken de gemeenten van Veenendaal en Rijssen zich aan het kerkverband. Daarna volgden de gemeenten van Nieuwerkerk (Zeeland) en Gouda. In 1981 voltrok zich de scheuring ook in Dinteloord, Middelburg en IJsselmuiden.

Er ontstond een nieuw kerkverband: de Gereformeerde Gemeenten in Nederland (buiten verband). Met daarin zeven gemeenten: Dinteloord, Gouda, Middelburg, Nieuwerkerk (Zld.), Rijssen, Veenendaal en IJsselmuiden. De gemeente van Zierikzee besloot op zichzelf te gaan staan en predikanten zowel van binnen als van buiten het verband toe te laten op de preekstoel. Later sloot de gemeente zich aan bij de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

Ds. Van den Berg kon later alleen maar met veel verdriet terugkijken op de gebeurtenissen. 'Het is alles in- en indroevig wat er gebeurd is. Nimmer had ik zoiets verwacht. Zou het ooit nog eens tot een eenheid mogen komen? Alles ligt onder de laaghangende oordelen Gods.'

Hoewel hij in de jaren na '80 geen deel meer uitmaakte van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, vertelde ds. Van den Berg aan de interviewer van het *Reformatorsch Dagblad* dat hij zich bleef houden aan de leer die in dit kerkverband wordt geleerd. Hij doelde onder andere op de afwijzing van een onvoorwaardelijk aanbod van genade aan allen verkerend onder de prediking. 'De prediking moet in het teken staan van God op het hoogste verheerlijkt en de mens op zijn diepste vernederd. Daarbij moet er gesepareerd worden tussen schijn en zijn. In de prediking moet door Gods Geest plaatsgemaakt worden voor Christus. Zoals in het natuurlijke leven eerst de akker omgeploegd moet worden, zo moet er ook in geestelijk leven eerst het voorbereidende werk zijn.'

In het kleine kerkverband was er een commissie van onderzoek om eventuele personen te horen die zich geroepen voelden tot het predikambt. Er hebben zich wel studenten gemeld, maar er is er nooit één aangenomen. Ds. Van den Berg zei daarover: 'Die zaken leggen wij voor de Heere

neer. We trachten in voorspoed dankbaar te zijn, in tegen-
spoed geduldig, maar ook in het toekomstige vertrouwend.’
Op 14 januari 1988 overleed de vrouw van ds. Van den Berg.
‘Veel, heel veel verliezen we in haar’, zo schreef de predikant
op de rouwkaart.

Op 14 december 1989 hertrouwde hij met weduwe Huiberina
de Knegt-van der Meide. Ds. J. de Groot bevestigde het huwe-
lijk met Psalm 121:1 en 2a: ‘Ik hef mijn ogen op naar de bergen,
vanwaar mijn hulp komen zal. Mijn hulp is van den HEERE.’
Door dit tweede huwelijk kreeg de predikant stiefkinderen en
kleinkinderen, iets waar hij erg van genoot.

De Goudse predikant was sowieso zeer begaan met de jongeren
in zijn gemeente. Hij gaf hun zoveel mogelijk zelf catechisatie.
‘Ik houd hun voor dat ze de oude paden niet moeten verlaten.
Er is een geest van lauwheid gekomen. In de uitleving is er
bij ons nog wel de ingetogenheid, maar de verwereldlijking
begint ook bij ons door te dringen.’

Toch was de predikant ervan overtuigd dat er ook onder jon-
geren nog geestelijk leven te vinden was. ‘Maar het is zo ver-
borggen. Het doorbrekend werk wordt zo weinig beluisterd.
Het volk wordt weggenomen. Maar wat komt erbij? Dát is
het probleem.’

Ds. Van den Berg kwam graag bij de bejaarden in Huize Win-
terdijk in Gouda. Vooral om met het eenvoudige volk van God
te spreken. Hoewel hij altijd is blijven studeren, verwachtte hij
geen zegen van godsdienstige boeken. ‘Er zijn tegenwoordig
een hele hoop schriftgeleerden en die halen het uit de boe-
ken. Maar de Heere doet voor mij de boeken weleens dicht.
Ik mag soms in de nacht van zaterdag op zondag de meeste
ontsluiting hebben.’

Na de eeuwwisseling ging het ambtelijk werk ds. Van den Berg
steeds zwaarder vallen. Ds. J. de Groot overleed in mei 2004.
Een halfjaar later, op 18 november 2004, kwam voor ds. Van
den Berg de dag dat hij alle strijd te boven mocht zijn. Beiden
werden 88 jaar.

Boven de rouwkaart van ds. Van den Berg stond Daniël 12:3:
‘De leraars nu zullen blinken als de glans des uitspansels, (...)’

altoos en eeuwiglijk.' Op 24 november ging ds. A. Wink voor in een rouwdienst in het kerkgebouw aan het Stationsplein te Gouda. Hij sprak over Romeinen 8:1-17. Ook op het graf sprak de predikant uit Veenendaal. Ouderling J. van Holst voerde op de begraafplaats het woord namens kerkenraad en gemeente. H. de Knecht sprak namens de familie een dankwoord uit.

Literatuur

- G. Roos, *Wat zal men dan antwoorden...?* – Facetten uit de geschiedenis van de Gereformeerde Gemeente te Apeldoorn, Apeldoorn 1987, blz. 80-82.
- H. Hille en J.M. Vermeulen, *In de schaduw van het kerkelijk leven* – De geschiedenis van de kleinste kerkverbanden binnen de gereformeerde gezindte in de twintigste eeuw, Kampen 1995, zie register.
- Joh. Westerbeke, *De Bruidegom komt!* – 150 jaar Gereformeerde Gemeente in Nederland te Bruinisse, Middelburg 1998, blz. 255-260, 300, 303.
- J. Mastenbroek, *Israëls Wachter sluimert niet* – Herinneringen van ds. F. Mallan (1925-2010), Alblasterdam 2012, blz. 232, 235, 260, 266, 384.
- J.G. van Wijngaarden e.a., *Geplant aan waterbeken* – Gereformeerde Gemeente (in Nederland) te De Beek-Uddel (1915-2015), Barneveld 2015, blz. 233, 235.
- M. Boot (red.), *Het gaat Uw trouw en waarheid aan* – De geschiedenis van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, deel 1 en 2, IJsselmuiden 2015, zie registers.
- S.A.C. Hoogendijk en R. Neels, *As the mountains are round about Jerusalem* – 1966-2016 – Fifty years of God's faithfulness – The history of the Reformed Congregation in North America in Chilliwack B.C., Chilliwack (Can.) 2018, blz. 68.
- L. Vogelaar (red.), *In Koninklijke dienst* – Predikanten, oefenaars en evangelisten, deel 2, Apeldoorn 2019, blz. 49, 70, 240.

G.C. Verdouw